

Տեղակայ, 300 ձիաւոր եւ 12 թնդանօտ ունեցին, չէ թէ միայն սաստիկ անձրեւի ժամանակ 4 մամ անդղիական զորաց քաջութեամբ զէմ զընն, այլ նաեւ քանի մ'անգամ սուխուզ (տիւնիւ) անոնց կարգերն արեցին: Եւ շնամբն 800—1000 հարւոյ չափ կորսնցուց, իսկ մեր զօրքը միայն 300—600 մնաւ ու միտաւոր ունեցաւ: Քարսիսանէն Գեհերան եկող ուրիշ սարհանգակ մը յոր րեքաւ թէ թշնամբն 1700—1800 կորուստ ունեցաւ, իսկ Պարսիկներն հալի: 3—400 հարի կորսնցուցին: Կաեւ իրենց ինքանսթներն ալ, որոնք յետի մը խրատ էին, նորէն դուրս հանեցին եւ Տեղակային սարին, եւ միայն երկու հասն ստիպուեցան թողուլ: Նոյն լուրը կրտէ ինչ Ենդղիացիք իրենց միտաւորներն ուղղակի նաւերու մէջ տարին, որպէս զի Պոստիկի բնակիչքն իրենց ունեցած մեծ կորուստը շիմանան: Աս լուրն Ենդղիացոց լրերէն մանաւանդ երկու կողման ունեցած կորուստներուն ինչոյն մէջ մեծ աստիքութիւն ունի, բայց աւ ստոյգ է որ երկու կողման տուած լրերուն ալ ամեն պարագաներուն չենք կրնար կատարեալ ստուգութիւն ընծայել:

ԴԵՆԱՍՅԱՆ

ԼԵՐՈՂԱՅԻ մէջ իտալացութիւնն որի սր առաւել եւս հաստատութիւն գտնելու ժամանակն, Ասիայի արևելեան կողմն ահագին պատերազմի մ'առկալքէ կը պատրաստուի: Անդղիացիք փոքր զէպքով մը, որուն մէջ որ կողմն իրաւունք ունենալը խնդրոյ աակ է, ճենական ասպն իրենց դէմ գրգռեցին, եւ իրենց նոյն ժամանակն ունեցած նուազ զօրութեամբը չկրնար լրացմով ի թըննամուջն դէմ զնել, անդադար մեծամեծ կորուստներ ըրին եւ մերձայէս փամուզաւոր միջնակի մը մէջ մտան: Հիմա Ենդղիա իր բոլոր զօրութեամբն աւ ահագին ազգին դէմ կը պատրաստուի, որպէս զի չէ ինչ միայն ըրած նիւթական է. բարդական կորուստները նորէն ձեռք ձգէ, այլ նաեւ ճենաց ասպնն պնայիսի հարուած մը տոյ որ մէջ մ'ալ պայտիսի գործքի մը ձեռք կարնելու է համարձակի: Կատարութիւնն իսկզբան ըրագմով ի պատերազմական նուերէն զատ, նոյն 10,000 ցամաքի զօրք դէպ ի պատերազմին սուպարեզ խրկելու որոշում ըրած էր, բայց հիմայ կ'ուղէ հնգապատիկ աւելի զօրք խրկել: Ենդղիայի Կազինան է. Միտրանեալ տերութիւններն ալ աւ պատերազմին մտնեակից ընելու ճիշտ ալ ըստ մտայն յարգեցաւ, որովհետեւ առաջինը յանն առաւ քանի մը հարգը զօրք խրկել, իսկ երկրորդը մասնաւոր զեպան մը փերին պիտոր խրկէ եւրոպայից նպատաւոր պահանջներն ընելու: Եւրոպայի մէջ աւ պատրաստութիւնները կ'աւանտան, ճինաստանէն նորէն Ենդղիացոց միտաւոր կար դէպքերու լրեր կը հասնին: Կայն լրացողը միտրանի դէպքերուն վրայ Տեղակայ կերպով կը խօսի: Ասիայէն եկած մերքին լրերը մեր կատարութեամբ իր սկսած պատրաստութիւնները փութով գլուխ հանելու եւ մեր ճենաստան գանուած զօրքին շուտով օգնութեան հասնելու իրաւունք կու տան: Երկու սկսած պատերազմը մեծ պատերազմ մըն է, եւ մեծ հաստատութիւն ու քաջութիւն պէտք ենք զօրքներ, որպէս զի կարող ըլլանք յարգութեամբ գլուխ հանել: Մեր սուղղիական եւ հնգական զօրաց ամեն տրամադրելի գնդերը պէտք ենք խրկել ան բարբարոս ազգին ալէկ խրատ մը տալու համար: Կը լսենք որ Բորգակայի դրօշով երթեւեկութիւն ընող սուղղիական Գն շոգենաւին մէջ ճենացիք ամեն եւրոպացիներն սպաննի եւ նաեւ առեր գացիր են: Հանգանակի մէջ զօրաց համար որոշում արեւելի միտրանոցները կրակի տակը են: Բայց շատ հասանական է որ մեր ծովայեւոր դէս իր առաջին գիւրքը բռնած է, եւ անհամարութեամբ պարտնոր օգնութեան կը սպասէ: Ճինայիք մեր զօրաց անդործութիւնը ակարութիւն կը կարծեն, եւ աւելի եւս համարձակութեամբ իրենց գնդը բա-

լորովն ընելու իտրհարգը կատարելու կ'աշխատին: Չէ ինչ միայն Գանդուի մէջ, այլ նաեւ ճենական կողմներուն մէջ ալ մեր ազգակիցները ամեն որ փութով մէջ են: Պունեց կողմն մէջ Սարալագ՝ Սիր ճենն Պրուքին կարուած բարոսիկն կործանեցին եւ շատ մարդիկ սրէ անցուցին, թէպէտ եւ ճենն ստոր վրէժը շարաչար առաւ, 2000էն աւելի ճենացի ջարդելով: Մեզի դէմ եղած թշնամութիւնը բոլոր ճենական ազգին մէջ արածուած եւ միտրան ստիճանի սաստիկացած է, ուստի եւ հիմայ խնդիրը ճգնաժամի մը մէջ է, եւ մեզի ուրիշ բան չիմար բայց եթէ տարութեան բոլոր զօրութեամբն աւ անհասարակ ազգին դէմ էլլել եւ իր յանգանութիւնը որտաժել: Աս պատերազմը պլակի բան մը պէտք չենք մտածել. գործքերնիս 300 միլիոն ժողովրդեան մը հետ է, որն որ Ասիային կեար բռնած է եւ մեր գաղթականութեանց շատերուն մէջ բազմութիւն օղնականներ ունի:

(Գ) Ենդղիացի պաշտօնական լրագիրը ճենաստան գտնուող անգղիական զօրաց միջնակին վրայ Տեղակայ տեղեկութիւնները կու տայ: Այսմար ծովայեւորն իր բռնած գիւրքը պահելու բաւական զօրութիւն ունի: Բայց ճենական մարտիկները գործք իր թնդանօտակիր նաւակներն կրնոր զարնել, կործանելն էտու: Գանդու գետին բռնան եղած կողմները բռնեց, եւ իր նաւերն աւանդ պաշտպանութեան համար թողուց, այնպէս որ առանց իր հրամանին ամենէն նա մը չկրնար դեպին մէջ մտնել կամ անկէ դուրս ելլի: Իր բռնած գիւրքն այնպէս աղէկ է որ օգնական զօրքերն եւ նաւերն համարուած պէս, կրնայ պատերազմական մեծ գործողութիւններն սկսիլ: Ենդղիական Գն շոգենաւին ճենայից ճեռքն անցնիլը փարտարի 23ին պատահեցաւ, երբ որ անկից Հանգանակն Մազայ կ'երթար: Ասոր պատճառը նուազեմտն անդառնութիւնը կը կարծուի, որն որ աւ դէպքին ժամանակն իր կեանքը կորսնցուց: Ենդղիացիք երկու շոգենաւ խրկեցին Գն շոգենաւին համար, բայց ուր ըլլալը չիցան իմանալ:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

Իսլամին մէջ հայեցողականութիւնը կամ սոփոսութիւնը (թեոսոփիա) պատմութեան մէջ 1000 տարուան հին կը գտնուի: Իր անունը ումանք սօփ (պծեպ, ար) բառէն, ոմանք սօփ կամ սօփի (սուր) եւ ոմանք ալ յուճարէն սօփիա (իմաստութիւն) բառէն յատուկ կը ըրեն: Ասիկա հարուստ մատնտայութեանց մէջ ու կրտնաւորներու կամ տերմիններու կարգերուն մէջ իր սնունդն ու անուրը գտած է: Միւսթիման մասնաւորութիւնը Սոփոսութեան մէջ երկը շրջան գտնուողն է կու տայ. սուլիլը Հարուն-արիշտէն մինչեւ իտալիկը. երկրորդն անկէ մինչեւ Կանկոյներուն առջի սիրապետութիւնը (1100—1330). երրորդը անկէ մինչեւ Կանկոյներուն երկրորդ սիրապետութեան իջալը (1330—1600): Ասի շրջանը Բոյէլիլը որն որ երկուսի վարպետ մըն է սփոսութեան, իր Միտրանի մէջ կը ստորադրէ. ասոր մէջ շատ սփոսներու վարքը կը պատմէ, որոնց հոյեպակն կեանքը՝ տամայ սրէրներէն դուրս էլլելու ու աննաստուածութեան հեպ մ'ունենալու կը ցուցուի, ուր որ երկրորդ շրջանը՝ որուն մէջ ճէպլեամսն Բուսի ու Մահմաւ Շէպլիթերի երկուսի են, իրքեւ ամենաստուածական ցուցած է, իսկ երրորդին մէջ շատ փառաբան կը յայտայի, ուր Տարիսթանն նշանաւոր է:

Լթիթ տերմիններուն սկիզբը ընելու ըլլանք մինչեւ Սոփոսութեան տակը կը հասնենք, ուր Մեքքէի ու Կեփիսի մէջ գտնուած ընկերութիւններ հաստատուած էին որոնք մասնաւոր քաջուած ու միայնակալ կեանք կ'անցնէին ու սղօթքի կը

պատկէն եւ հասարակայ ստացուածքով կ'ապրէին եւ որոնք իրենք զիրենք Սոփոս կ'անուանէին: Ապաւէքք ու Ալի երկու ընկերութեանց գլուխի կեյսոն էին եւ աւ ընկերութեանց միշտ ձերագոյն ու պատուաւոր անձ մը գլուխ կը կենար: Ասոնցմէ կամաց կամաց կրտնաւորաց կամ աերմիշներու կարգը կ'ազմուեցաւ: Ասի կարգը Յիմի Օվախէն հաստատուեցաւ, որն որ շատ խիստ էր եւ իր հիմնադիրն բրածին համեմատ ամենէն կը պահանջուէր որ ակունին կոսեն՝ ի յիշատակ Մահմաւիսին պատերազմի առեն կորսնցուցած ակապին: Ոմանք տերմիններուն կարգը՝ դանէ միայն հիմնական ձեւին մէջ ճէպլեամսն (1274ին մտած) կամ 1204ին Գոնիայի մէջ Մեփլափայէն հաստատուած կը սկսին: Մինչեւ հիմա դեռ Ղունիայի մէջ գլխաւոր վանատան մը կայ 500 խուցով ու 300 տերմինով, որոնց 400ը աւարելութեան մէջ է: Տերմիններուն գլխաւորը փիր ու Շէյխ կը կոչուի: Ասոր 32 կարգ կը բաժնուին, բայց ըստ անանց միշտ 72 կը հասնին. ամենն ալ անունին իրենց հիմնադիրէն կ'անունն. ասոնցմէ երկը հասը Ապուպէքրին ընկերութիւնն են, ինչպէս Գեթամի (Պայպիտ Գեթամիէն հաստատուած, որն որ 874ին մտած է), Կարչայէնի (Մահմաւիտ Կարչայէնիէն, որն որ 1319ին մտած է), Գեթամաի (Համի Գեթամաիէն, որն որ 1337ին մտած է). իսկ մեկաները Ալիէն յառաջ եկած կը սկսուին եւ իւրաքանչիւր շէյխ իր կարգին հիմնադիրը ուղղակի Մահմաւիտէն յառաջ բերելու կը ջանայ: Ամենէն աւելի պատուելի կարգը Մեփլափայէններուն է, իսկ ամենէն նշանաւորը Գեթամիներուն: Ամենէն աւելի միջ ու հասարակ մարդիկներէն քիչ տարբերութիւն ունեցողները Կարչայէնիներն են: Տերմիններուն ըով ինչ ընդ հանուր եւ ինչ մասնաւոր կանոններ կը գտնուի. ընդհանուր են օրհնագրայ աղօթքներ, սրտան մէջ շատ անգամ Ըստուց եղիք ստորագրիները կամ անունները կրկնել: Հատերուն քով գտնուած արարութիւններ կամ կարգեր կը գտնուին, որոնք շարժման կամ կարգով կը կատարուին կամ կրտնական ոգով բորոքած ներքին զբառումներ արտաքին շարժման ու ձայներով յայտնելու կը ջանան: Աս սոփոսութիւններուն ստորապարտութիւնը ընդարձակ տեղ կը պահանջէ: Ասոնց կարգերը ընդհանրապէս երկու տեսակի կը բաժնուին. ոմանք աշխարհական, ոմանք ալ հոգեւոր կամ եկեղեցական են. ամենէն երկուսի աշխարհական կարգերն են Նոքրայէնի ու Նալլէթի կարգերը. իսկ ամենէն երկուսի հոգեւոր կարգերն են Գատերի, Մեփլափի, Գեթամաի, Ռուփի ու Աասի կարգերը: Աս կարգերուն թէ կրտնական եւ թէ քաղաքական ազդեցութիւնը շատ է, մասնաւոր յատուչան առենները: Ենդհանրապէս պարզ ու հոյեպակն կեանք մ'ունին ակեղիշները, բայց չեն կրնար քրիստոսեմութեան ծարիկը սկսուած կրտնապններուն հետ համեմատուիլ, թէպէտ անոնց մէկ նմանութիւնն է ու անոնց հետեւելով սկսած է. մասնաւոր ուխտ չունին, ոչ ողբախօսութեան ուխտ ունին, ոչ մասնաւոր պաշտան բարիք ընելու կամ եղայրսիսութեան, ոչ պարագումն ուսմանց եւ ոչ մասնաւոր վախճան յօգուտ ընկերական կենաց, թէպէտ ընդհանրապէս հեղ ու բարիք աւ կրտնական են եւ երկուսի միջեւ կրտնակը: Տերմիններուն գլխաւորները Մեփլափի կը հաստատուին, ինչպէս նաեւ ամեն կրտնական կամ միւսթիմի վարդապետական խնդիրները Մեփլափին ու Նալլէթիներուն վրէն կ'անուանուին:

Մահմաւիտութիւնը՝ որ 116 միլիոնի շատ դասնող ունի, Ամերիկայէն ու Աւստրալիայէն զատ ամեն դի ստորաւորած է. Ասիայի մէջ 78 միլիոն, Երկրի մէջ 30 միլիոն ու եւրոպայի մէջ 7 միլիոն մահմաւական կայ, որոնց քանի մը բաժնիները կամ ազնուները յիշեցնիք (Մեփլափի ու Շէյխներ ու ասոնց բաժնուները). աւ բաժնիներուն վրայ աւելցնելու է նաեւ Մեփլափի եւ Նալլէթիներուն ու 18երորդ դարուն եղած

Արտիստի վաճառքներուն լուծմանը: Աս ա-
լանդներուն դադարի մը տարի համար քանի
մը միւլիոններ ասանկ ըսած են: Մոգերուն կրօնը
70 ալանդ ունի, հրեայքը 71, քրիստոնէիցը 72
ու իսլամիկը 73 ալանդ ունի:

Յ Ն Յ Ե Մ Ա Ա Ե

Յոյնացի կրօն- հասարակ հաս ընդունելու փոյ:
Ով որ ըստեամբն (տէմբ Գ-չս) վրայ քանի
Ժամապիտանքն զսա տեղեկութիւն մը չու-
նի, պիտիքն թէ աս թուշուրը պիտի հաշ-
ծուներուն ձեռքէն աղատելու համար պիտի
աւաղի մէջ կը ծածկէ և անով կը կարծէ որ
անտեսանելի կ'ըլլայ, և թէ իր հաւկիթներն ա-
րեւին տարտ թեամբը միայն կը թսի, անտարա-
կոյ շատ պիտ'որ դարմանայ, երբ որ ըսէ թէ
հիմայ սա ահագին երկոտանին Աշխրիկ և հա-
բաւային Երազայի մէջ ընտանի անտանոյ պէս
անկողնելու, կամ ինչպէս գաղղիացի հեղե-
նակներն անտանոյն բացարարութեամբ կ'ընեն,
քաղաքակաւանցընելու մեծ փոյթ կը ստարաի: Ա-
մեն քանի՛ն յոռոզ ըստեամբ կարծուածին պէս
ապուշ չէ, մանաւանդ թէ ստարտի մտայի ա-
նտան մին է, և մարդկան կամ յափշտակի-
անտանոյ կողմէն եղած յարձակումը շուտով կ'ի-
մանայ և իր ընկերներուն ալ կ'իմացընէ: Իրենց
փոյթնի վիճակին մէջ քանի մ'եղեր միարտն բոյն
մը կը շինեն և հաւկիթներն անոր մէջ կ'աճեն ու
սուր կողմերը դէպ ի վեր կը շարեն: Անտարտին
կիկի արեւը ցորկները հաւկիթներուն թսիւ-
լուն կը ծառայէ. բայց պիշիկները մէկ կամ քա-
նի մ'էգեր անոնց վրայ կը նստին և արի արու-
մը պահպանութիւն կ'ընեն: Ի՞նչ որտոր մը նոյն
կողմերը մտանայ, պահպանող կը սկսի բոյնէն
հեռանալ որպէս զի թշնամայն մտայութիւնն
իր վրայ դարձրէ, ու վտանգը բոյնէն հեռանայ:
Շատ հաւանական է որ ըստեամբ հաւկիթն ալ
պիտեստով միւս թուշուր հաւկիթներուն պէս
կրնայ թստուիլ ու ձող հանուիլ, և պարզա շատ
գիտութեամբ ըստեամբ երաններ իրբու տան ա-
նտանը բազմացուիլ: Բայց ստանոյ ամենակեր բնու-
թեան համար հարկ է շատ տեսակ բաներ իրենց-
մէ պահել: Բակի մը մէջ գրուած ըստեամբ մը
մեծ աճառի կտոր մ'է. պղտիկ պղնձէ կանխեղ
մը կ'ընէ. մերթնը նորին դուրս տուտ, բայց բա-
րոզմին անպիտանացուցած: Փարիզի անկաբանա-
կան պարտեզին ըստեամբներուն որը մէկ գրիւ գարի
և 500 տրամ հաց կու տան: Բայց սա անտանն
իրբու անպատի հարադաս որդի երկայն ստեն
քաղցի ու ծարաի կը զիմանայ: Աշխրիկ գաղ-
ղիական գաղմակաւոր թեան մէջ ըստեամբն բնու-
նեցընելու փորձերը շատ յաղորտ թեամբ յոռաջ
կ'ընան. ամեն իրիկուն շատ գիտութեամբ իրենց
հատերն ախտ կը դրախն, և անտաները դաշտե-
րը թող կը արտին որ իրենց ծարաղը քանին: Ի՞նչ է
պղտիկուց տան մէջ մեծանա, այնչափ կ'ընտանեան
զի ինքնակամ տղայ հետ կը խաղան և իրենց
տերերուն որտորութեան ընկեր կ'ըլլան, անոնց
հրայանի շուտակներն զարհուրելու: Ըստեամբ
նաեւ իրբու գրաստ (քիւ կրելու անտան) կրնայ
գործածուիլ: «Գոտոր գուտանին մէջ, կ'ըսէ Ատանն
իր Անկեկամիդի ձմարդութեան մէջ, անտանն
անգամ աս հակապահ թուշուրը քննելու առիթ
ունեցայ: Անոնցմէ մէկն այնչափ բնամի էր որ
երկու պղտիկ սեւակներ կրցան դիւրուս վրան
հեծնել: Բուշուրն իր հեծնակներով երկու ան-
գամ գեղին շորս կողմը գառնալէն ետեւ իր աե-
րերուն ձայնին անտարով կեցաւ: Ըստեամբն զո-
րութիւնը փորձելու համար մեծ խափշիկի Ժա-
րակի որ ձողի մը վրայ հեծնէ. մի և նոյն ժա-
մանակ երկու հոգի ալ մեծ ըստեամբ մը վրայ
հեծան: Իսկզբան շատ քայլերով սկսան յոռաջ
կրթալ, բայց քիչ մ'ուրբը հեծնակներուն ձայ-
նէն գրգուռած այնպիսի շուտութեամբ մը սկսան
վաղել որ հագին արիւնին պեսին կը դպչէր:
Համարած եմ որ ամենէն աղէկ անգրիական ձին
ստանց չիկանար համար: Տոնս պորպակտը ըստ-

թեամբ որն հեռուեայ կերպով կը ստորագրէ:
Ասոր համար կ'ըսէ, հինգ ձիւոր հարկաւոր է, ու
բոնց ամեն մէկն իրարմէ ժամ մը հետո պէսը
են կենալ: Առաջին որտորը ըստեամբ գէպ ի
կրկորը ձիւորը կը հալածէ, աս ալ գէպ ի եր-
րորը և պարզա յոռաջ կ'երթան մինչև չոր-
րորը կամ հինգերորդ որտորին սեղը, որոնցմէ
մէկը թուշուրն իր զենքով կը սպաննէ: Բայց շատ
անգամ իր ոտերուն արագութեամբը հինգ որ-
տորներուն ձեռքէն ալ կ'ապասի: Ըստեամբն
պշտափ արտարջ կարգի արագութիւնն անկէ յո-
ռաջ կու գայ որ իր սակրները սնամէջ (մէջը պա-
րայ) դրաններ են, զորոնք ուզած ժամանակը
բարակ սգով կը լեցընէ. բնութիւնն իրեն աս
փարձանիս համար անհամար թաղանթներ առած
է: Ըստեամբն իր աս արագութեամբն պատ-
ճատա հեծնելու շատ աղէկ կրնար ծառայել,
եթէ կարելի ըլլար զենքը կառավարելու միջոց մը
գտնուիլ: Արարացիք խաւերակն ձին և ահագին
ուղան իրենց անձերուն տակ նուաճած են, բայց
ըստեամբ կառավարելու համար մը քսած չըլլա-
լով, զմտիկայ աղտո թող սուած են: — Չորս
հարար տարիէ վեր ըստեամբ փետուրը գարգու-
րանքի նիւթ մ'եղած է. հին ժամանակն և գիպ-
տայոց թաղաւորներուն դրոխները կը դարգու-
րէին և գեւ պոս քաղաքակաւանցալ ապերու-
աննէն գեղեցիկ ընկերութեանց մէջ իրենց կար-
գը բռնած են: Անցած տարի Գաղղիայի ըստեամբ
փետուրը բոսծ առուտուրին գուտարը 3 միլիոն
ֆրանկի հասաւ, որն որ ամեն մէկ թուշուրը գրուի
250 ֆրանկ կ'ընէ: Երբեմն նաեւ ըստեամբ փե-
տուրը կ'աշին ալ կը ծառայէ: Ես փետուրները
ժամանակ մը զնուորաց զլեոյ զարգ մ'էին, իսկ
հիմայ կանանց ձմարդին ձեղանակներն են: Այո-
պիսի ձեղանակ մը փարիզի վերջին արուեստից
համարիարանին մէջ 600 ֆրանկ գին ունեցաւ:

Բայց աս հակայ հաւին օգուտը միայն իր փետու-
րը չէ. իր հաւկիթն ու միւր մեծ մտայութեան
արժանի են: Ըստեամբն մէկ հաւկիթն աւելի սնու-
գարար հիւթ ունի քան թէ մեր բնամի հաւերուն
24 հաւկիթը, և 6 հոգի կ'երակուր ըլլալու յա-
ւակուն է: Իր ձեռքիկուցն ու գեղեցը 450—500
տրամ կը կշուէ, և շատ ախորժիկ համ ունի:
Աշխրիկ փետուրուն մէջ մէկ ըստեամբ 1 1/2 ֆրանկ
(7/8 զարուշ) կ'արժէ, իսկ մայրաքաղաքին մէջ
4 1/2 ֆրանկ (22 1/2 զարուշ): Ըստեամբ մը տարին
40 հաւկիթ կ'աճէ: Իր միան ալ ուտելու շատ
աղէկ է. հին Եգիպտացիք թէպէտ և ըստեամբ
հաւկիթը կ'ուտէին, բայց միտեն կը խորշէին,
հաւանակաւորար կրօնական աւելորդապաշտու-
թեան համար: Այսիկիս անտանի խահակերը ըստ-
եամբ մին համար մտանաւոր տեսակ համեմայ
մը հնարից և 2 կողմաբաղ կայրն իր հերի-
րուն առջեւը 800 ըստեամբ լեզուներէն շինուած
կերակուր մը հանեց: Ըստեամբն եղն արդէն հին
Հուտայիցիք և Ապրիլի զանազիք իրենց կերակուր-
ներուն մէջ կը գործածէին. նոյն իսկ Արաբացոյ
մէջ ալ աս եղը մեծ յարգ ունի: Ասոր թանձրու-
թիւնը մէկի պէս է և նոյն կերպով կրնայ գոր-
ծածուիլ: Հոտայիցիք ասիկայ նաեւ յոյացաւու-
թեան գեղի տեղ ալ կը գործածէին: Աճած ըստ-
եամբ մը 26 փար (պֆ) միւ և 18 փար եղ
կրնայ ալ: Աշխրիկ մէջ մին պիտի ուխտի մի
զնոյն հետ հաւասար գնելով 43 1/2 ֆրանկ կ'ը-
նէ, իսկ եղը 50 ֆրանկ. ստաի և մէկ ըստեամբ
մը 93 1/2 ֆրանկ (466 1/2 զարուշ) միւ և եղ
ունի: Իր աս օգուտներուն համար շատ բազ-
ձայի է որ Գաղղիացոյց ըստեամբն իր բարբորու
փեմակէն քաղաքակաւանցալ փեմակի մէջ խոթե-
լու զանքն յազոյն:

Մ Ա Ե Բ Ա Ա Ա Ե Ե

Լուսակի բոյնը:

Ընդգիայի մայրաքաղաքն որն որ շատ բաներու
մէջ մտանաւոր կրեւելութիւն մ'ունի, իր դողե-
րուն կողմնէ ալ նշանաւոր է: Աստիք երկու
գաս կը բաժնուին. աստիքն գասին անգամներն

ուսիկանութեան ծանօթ են, իրենցմէ շատերը
գանազան անգամ օրտոժուած անձնք են: Իր-
կորդ դասուն դողերն ասոնց բոյրաբալին հակա-
ուակ ընթացք մ'ունին. իրենց մէջ մտանաւոր ըն-
կերութիւն մը կ'ապան են, որն որ կարգեր և
օրէնքներ և նաեւ տեսակ մը կրթութիւնն ալ
ունի: Ասոնց վարիչները միշտ անձանթ կը մնան
և ընկերութեան երկուքն անգամներէն շատերն
ալ իրենց անունները չեն դիտեր, և ոչ ալ կր-
նան խմանայ թէ ուր, երբ և քիչ կերպով ի-
ննց ժողովքները կ'ընեն: Ընկերութեան առաջին
անգամները լրաններն են, որոնք աղուականի
մը պէս հագած՝ քաղքին ամեն կողմի կը պտը-
տին, և ուրիշ գործք չունին, բայց եթէ ամեն
յարմար առիթներն, իրենց օգտակար դէպքերը,
նաեւ ընկերութեան գէմ լարուած որոյցիթներն
և վտանգները, միանգամայն յարող ժամանակ-
ները դիտել և ընկերներուն ծանուցանել: Ըր-
տաններն երբեք բան զողնալու չեն գործածուիր,
ասոր համար ալ շատ վտանգաւոր արարչութիւն
մը կը վայելին: Ընկերութեան զլուարները միշտ
փոյթ կը տանին որ իրենց մարդիկն ամենեւին,
նաեւ գործ մը չըրած ժամանակին ալ կարտու-
թիւն չկրնէ, որպէս զի ըրայ թէ յուսահատ-
թեան մէջ ինքնալով, հասարակաց շահուն վտանգ
մը բերեն: Աս ընկերութեան մէջ նաեւ անտանի
և ամենամարտար գողերն ալ շատ գժուարու-
թեամբ կ'ընդունուին:

Հոյակոյն շտեմբ:

Թամիկ պիտին քով Միլուալի նաւորներն նոյն
կողմերուն պղտիկութիւն ընտանքուն ուղքին զար-
մանակ տեսարան մը կ'ընծայէ: Նոյնտեղը Ադոյ
Քասալը նաւակերար (նաւու ձորտարապետ) պն-
դիսի ահագին մեծութեամբ շոգեմա մը շինել
կու տայ որ միշտ հիմայ ուղիտանոսին աշխարհ վրայ
ծիպացոյ ամենամեծ նաւերն անոր քով պղտիկ
գաճաճներ կ'երկուսն: Ընդգիական նաւատորմին
ամենէն մեծ նաւորի նաւը «Մորտուրը», միայն
4000 տակաւալափ բեր կ'աճան: «Պերտ Լու-
քեմ», այսպէս պիտ'որ անտանի Սգոգին լուպոյղ
քաղաքն, 23,000 տակաւալափ բեր անելու տեղ
ունի, իր երկայնութիւնը 700 սար պիտ'որ ըլլայ,
մէջը 10 յոի կախայ և 100 վտարան պիտ'որ
ունենայ: Իր մեքենաներուն գլաններուն տրամա-
նիւրը 6 տանալափ պիտ'որ ըլլան, և Ս. Պողոտի
եկեղեցոյն ամենէն մեծ զանգակէն հինգ անգամ
աւելի պիտ'որ կշուեն: Նաւը շարժող պտուտակը
24, իսկ անիւները 50 ստանալափ արամաղիթ պիտ'որ
ունենան: Ընդհանուած մէջ 4000 ծանաթորի, օ-
րոնցմէ 800ն առաջին ստիճանի, տեղ կայ, և
հոյիկ եղած աստեն կրնայ 10,000 զօրք մէջն առ-
նուլ: Գլխաւոր սրահը 400 սար կ'ընդգիտութիւն
ունի: Ընդհանուր միշտ 10,000 տակաւալափ ա-
ճուի հետը պիտ'որ կրնէ, և կազով պիտ'որ լու-
սաւորուի, որն որ իր մէջ պիտ'որ հանուի: Իր
ընկալքին շուտութիւնը ժամը 18 միլն կը հա-
շարի, ուտաի և Ընդգիայէն միշտ: Ընդհանուած,
Բարկուտոյց հրտանդանէն և Աստրախայէն անց-
նելով՝ ամեն մը բիշ մ'աւելի ժամանակուան մէջ
պիտ'որ հասնի: — Բայց լրագիրն աս նաւին չի-
նուիթիւնը չէ թէ միայն իրբու հետաքրքրական
լուր կը ծանուցանէ, այլ նաեւ պիտիկայ անգրիտ-
կան պիտուիթեան մեծ սգուտ բերող քան մը կը
համարի: Ի՞նչ կ'ըսէ աս նաւն աղէկ յաղոր-
թեամբ դրախ էլէ, որուն ամենեւին տարակոյս
չկայ, Ընդգիայի հետաւոր գաղմակաւորութեանց
մէջ եղած ընդարձակ միջոցին կէսը պիտ'որ կոր-
սուի, և անոնք (դաղմակաւորութիւնը) մայր եր-
կրին շատ պիտ'որ մտանան, որով չէ թէ միայն
մեր անթութիւնը մեծ հաստատութիւն ու զօրու-
թիւն մը պիտ'որ տանայ, այլ նաեւ նոյն հե-
տաւոր երկիրներուն քաղաքակաւանութեան շուտով
յոռաջ երթալուն պատճառ պիտ'որ ըլլայ, որով-
հետեւ ան հետաւոր տեղեաց բնակիչն աւելի և ու
նարագա յոռախելու պիտ'որ սկսին, միշտ հիմայ
2—3 ամիս տեւոյ ձմարուն, մէկ ամիսուան մէջ
կարող ըլլալով ստնուլ:

